

De keerzijde van keuzes

Symen van der Zee is lector Vernieuwend Onderwijs bij Saxion Hogescholen

In de westerse wereld moeten mensen continu keuzes maken. Een broodje, cracker, fruit of yoghurt voor ontbijt? Koffie, thee, melk of jus d'orange erbij? Een trui of blouse aan? Welke mails eerst te beantwoorden? Welke social media te checken? Welke producten te halen in de supermarkt? Hoe laat te gaan lunchen, sporten, eten, borrelen, slapen? Enzovoorts. Ook in daltononderwijs krijgen leerlingen volop keuzes. Waar ga je leren? Met wie? In welke volgorde? Hoe ga je de doelen aantonen? Welke materialen wil je gebruiken? Wat wil je graag leren? Kortom, de keuze is reuze.

Het maken van keuzes heeft een krachtig psychologisch effect. Het geeft kinderen de ruimte om invloed uit te oefenen op de omgeving en de eigen voorkeuren te uiten. Door keuzes te mogen maken ervaren ze dat ze zaken kunnen bepalen en hun lot deels in eigen handen hebben. Ze ervaren, om in het hedendaagse onderwijs taal uit te drukken, eigenaarschap. Natuurlijk moeten er niet teveel keuzes zijn, maar vaak is het hebben van een keuze bevorderlijk. Legio onderzoek toont aan dat mensen gezonder, gelukkiger en gemotiveerder zijn wanneer er iets te kiezen valt (zie bijv. Patall, Cooper & Robinson, 2008).

Maar de titel is natuurlijk niet voor niks 'de keerzijde van keuzes'. Naast positieve effecten zijn er ook minder wenselijke effecten. Nanakdewa, Madan, Savani en Markus (2021) concluderen op basis van vier grootschalige studies dat het krijgen van keuzes doet focussen op jezelf. Ze concluderen (p.8): "...choice shifts people's awareness and behavior in a more independent direction: that is, leads them to perceive themselves as larger and stronger, focuses their attention on independence-related stimuli, and moves people to want to express their own ideas and work in an environment where choice is valued." Een wereld vol keuzes leidt tot 'growing global individualism' en zou weleens een kweekvijver voor 'dikke ikken' kunnen zijn.

Toen Parkhurst begin twintigste eeuw als juf aan de slag ging viel er in de samenleving en in het onderwijs nog weinig te kiezen. De school was een 'zit- en luisterschool'. Het bieden van keuzes was destijds broodnodig en wenselijk. Maar de samenleving is veranderd. Kinderen worden vandaag de dag overspoeld met keuzes en moeten overal en altijd kiezen. De vraag is of het wenselijk om zo te focussen op het 'ik' en bij te dragen aan het groeiend individualisme. Wellicht is het tijd om in het daltononderwijs wat meer nadruk te leggen op die andere kernwaarde: samenwerken. De keuze is aan ons.

Geraadpleegde literatuur

Patall, E. A., Cooper, J., & Robinson, C. (2008). The effects of choice on intrinsic motivation and related outcomes: a meta-analysis of research findings. *Psychological Bulletin*, 134, 270-300.

Nanakdewa, K. Shilpa, M., Savani, K., & Hazel-Rose, M. (2021). The salience of choice fuels independence: implications for self-perception, cognition, and behavior. *PNAS*, 118(30), 1-10.